

Smrt hraběte Kryštofa des Loges

Nechodil již zcela bezpečně a tak vodivali jej sem dva sluhové tupých, ruměných vyholených lící, celí v hnědém sukně. Provázeli jej spíše posud, než jej podpírali; ale lékař upozornil je na možnost úrazu, a tak byli stále znepokojeni, stále na stráži a proto stále napjatí a stále zlobní.

Ještě loni chodíval sem sám, provázen jen někdy svým lékařem — sem, do této pestré zahrady, která si tě hned zastavila jako rozstříklá obraznost choromyslného, jako spřežení rozmarů před tvým zrakem.

Byla to jakási paseka v nejuzdálenější opuštěné části parkové, zarostlá řídkými vybělenými nyní stébly travnými a posázená nejrozmanitějšími stromy i stromečky, většími, menšími i zcela zakrnělými. Jedny byly mladší, druhé starší; některé z našeho podnebí, jiné exotické, jimž se zde špatně daří; několik jich posléze dovážel sem, byl-li pěkný čas, zahradník ze skleníků, kde je pěstoval, a rozestavoval je přesně na místa, která jim vykázal hraběcí stařec.

A tak nedaleko skupiny statných kosmatých jedlí severních chořily zakrslé stromečky olivové a oranžovníky i citroníky v dřevěných květináčích, od severu chráněné a osiřelými květy kvetoucí; tam nad hustým trsem myrtovým střela své pružné zajíněné pruty citlivka, onde prorůstaly se a mísily se větvemi nebo vůni jerišská růže s pajasánem, vavříny s japonskými kameliemi; a vedle hrdých nesdílících smutečných obelisků cypřišových, uzavřených v sebe jako studený mrak, jichž listí nechvěje se nikdy v tahu větrném, vzdávala se osika nejslabším závanům vzduchovým a, zdálo se, sama je vyvolávala.

Všecky tyto stromečky a keře přivezl si Kryštof des Loges, veliký

dobrodruh, milenec i světák, ze svých dalekých cest. Většinu z nich zasadil sám do této podivné zahrady a napsal tak tímto diskretním písmem, nikomu jinému čitelným, nejzajímavější část svého životopisu — víc uzavřený šlechtic v tom než sám Chateaubriand, jemuž vzal, mladý vyslanecký úředník, tuto myšlenku ve Vallée aux Loups, kde navštívil v třicátých letech minulého věku velikého diplomata (básník ho nikdy nezajímal). Vzpomínal často nevysokého mrzutého starce, obtíženého věkem, slávou a především nevýslovnou nudou i neplodným steskem, jak s chladným mrakem tiché zhrdy na odumřelé líci provázal svou zahradou mladého kolegu a gestem unaveně roztržitým ukazoval mu cedry z Libanonu i pinie z campagne, které si přivezl ze svých cest, a nemohl nikdy pochopit, proč tento muž psal ještě své Mémoires d'outre-tombe, když si založil pro svou upomínku tento jedinečný sad. O toto nepochopení byl des Loges víc aristokratem starého zrna než básník „Ataly“.

Každý keř a každý strom měl své jméno, s každým byla v paměti hraběte spojena určitá příhoda nebo alespoň určitý cit, dnes již dávno dodoutnaný: tam připomínka hrobu, onde bachanálu; tam ženy, onde přítele; zde nezdrženého slibu a tam oklamané naděje; tam pochybené lásky a zde nevhodné nenávisti.

Zde se stříbřila v slunečním světle břiza z polských jílů, které říkal Mečislava. Des Loges vytrhl ji z hrobu krásné ženy, pro niž se bil a již pak opustil a která brzy nato zemřela. Vyrval drobný podrostek březový za své druhé návštěvy v Mazovsku z jejího zasněženého opuštěného hrobu v noci, kdy jel v společnosti opilých druhů divokou kavaládou z vesnické krčmy do sousedního zámku. Odbočil ze silnice a vjel na hřbitov; a když se z něho vracel a chtěl dohonit svou tlupu, stálo by ho to bývalo málem život: hrobový stromeček rozkymácel se na řemeně připjatém k sedlu tak prudce, že poplašil koně nezvyklého takovému břemeni. Svrhl hraběte, kterého našli teprve ráno polo-zmrzlého se zlomenou nohou.

Onde zakrnělá pinie v květináči upomínala starce na své věkovité sestry, pod jejichž vysokými vodorovnými slunečnickovými korunami skládal mezi narůžovělé květy běložárky a na párově jemné lístky

anemon vášni unavené tělo své římské milenky. A všechno, od neko-
nečných plaveb po pobřežních vodách až do melancholické jízdy
zimničnou campagní, bylo pro něj uzavřeno v tomto nevzhledném
stroměčku.

Tam zcela vzadu zase drobnými chumáčky jemných jehliček če-
přil se modřín. Byl to před třiceti lety zcela nepatrný stromek na
lesní mýtině a značil Kryštofovo stanoviště v souboji s proslaveným
bijcem; nevěřil tehdy, že se vrátí odtamtud živ.

A ze zvětrávajícího tarasu dralo se sempervivum, rozchodník, kvě-
tina plná tajemné moci, rostlina modrozeleného boha, květ nesmrtel-
nosti, donesený sem z Řecka.

Byly tu i jiné stromy a keře, o něž se bál stařec zavadit pohledem;
odtrhoval je alespoň ihned od nich, jako by se byl spálil o žhavé uhlíky.
Jsou vzpomínky, jež nechtějí být připomínány, snad proto, že je to
zbytečné; a jsou vnitřní rány nedostupné stejně ruce chirurgově jako
touze i modlitbě, pravé sněti viny, od nichž vadneš neznámo proč,
neznámo jak . . .

Sem tedy vodili v létě denně, bylo-li pěkné počasí, Kryštofa des
Loges, kdysi velikého dobrodruha, milence a světáka, nyní sedm-
desátiletého slaboduchého starce vratké chůze, dva lokajové tupých
ruměných lící a jakési brutální zloby, zalezlé hluboko pod oholenou
kůži, lhostejnější i drzejší než maska. Byly chvíle, kdy se zastavoval
starý hrabě zvláštním pátravým pohledem na těchto lících a drtil cosi
mezi zuby. Tak moci zarýt nehty pod tu masku! Dala by se odtrhnout?
Nevytrysklo by mnoho krve? Ach bestie! Život jako by se byl všude
utekl hluboko pod povrch, pod koru, ukryl se za masku, ukazoval mu
lepenku a náhražku, jen ne svou podobu; zašancoval se před ním,
potvora, jen co je pravda, výborně . . . Bylo třeba jej odtamtud vy-
štvat, vybičovat jej nějak, kanali! A násilím musil odervat po každé
starý pán svůj pohled od dráždivé pouště těchto tváří.

Zde sedal tedy, krásný a hrdý i ve své ruině, na polní židli, kterou
přinášel jeden ze sluhů. Hlava měla stále cosi lvího v šedých svých

kučerách a vyčnělých kostech lícních, v smyslných zhrdavých rtech
i v oddalujícím pohledu; a jak seděl zde se sklonem hlavy, s rukama
opřenýma o hůl, působil spíše dojmem někoho uraženého, kdo pře-
mýšlí o pomstě, než někoho rozdrčeného již životem. Jen těžká víčka,
která přikrývala již zpola jeho zrak a zvedala se s námahou, a hluboké
brázdy přič po lici hovořily řečí zcela jednosmyslnou.

Letos již po každé, kdykoli dopadl na svou židli a odehnal sluhy,
upadal v tiché vášnivě snění. Prožíval znova své mládí. Mladší vrstvy
paměti jeho odumíraly již i rozpadaly se a odkrývaly vrstvy starší.
Děje a obrazy, dávno zasuté nepaměti, zahořely a zadýchaly na starce
posledním svým teplem, jak seděl zde v žhavém poledním slunci let-
ním, pohánějším ustydlou linou krev v prudčí běh. Rty jeho bývaly
při tom suché a pootevřené jako rty někoho, kdo žízní, v hrdle jej
škrabalo a pohaslé oči se nítily horečným ohněm.

Stávalo se, že se obracel na lokaje, když přišel, aby jej odvedl
k obědu, s otázkou: „Přijela již Liza? A nezapomeň: dnes večer
quatuor Haydnův!“

A Liza tlela již tři desetiletí v zámecké hrobce a hráče Haydnových
skladeb rozprášil již dříve rozmar náhody do všech stran světových
a kosti jejich rozmetala smrt po nejrůznějších hřbitovech.

„K službám, milosti,“ odpovídali však sluhové, jak jim bylo po-
ručeno lékařem, mrkajíce při tom po straně na sebe.

Jen jedno ze skutečného života vzrušovalo ještě hraběcího strace:
pohled na nahé ženské nohy, na lýtka dělnic, které pracovaly ve školce
sousedící s touto částí parku, a bývaly někdy nuceny projít mimo něj.

Tu zasvitlo oko zpod hustého klenutého obočí a blesk vyšlehl zpod
řas a vezl se rychlým lačným letem po noze od chodidla vzhůru ke
kyčlím, kritický a znalecký i ve vzrušení.

Dnes, v žhavý srpnový den, kdy se vzduch tetelil žárem a z nebe
se lil oheň, seděl jako jindy hrabě na své židli. Prošel obvyklou louda-
vou procházkou svůj bizarní sádek, ale dnes nějak důkladněji: stanul
na místech, k nimž jindy nedocházel, od nichž se úmyslně odvracel.

Prodlel zejména dnes před stromečkem v baňatém dřevěném květináči, který sem přivezl zahradník ze skleníku: před taggiascou, nejušlechtilejším druhem olivovým, jaký zalesňuje příkré svahy Porta Maurizia na východní Riviéře. Dlouho zíral na zastřižovaný stromek, pak zachroptěl stařeckým stonem a sunul se volně k svému sedátku.

A v žáru slunečném vstávaly mu v mysli vysoké stupňovité terasy, tyčené jedna na druhou, pokryté nádhernými olivami, staletými stromy, výmluvnými jako celý háj a osobními jako velcí lidé, obývanými lesními a zahradními božstvy; a olivové mlýny, zapadlé v mechu a kapradí, hnané horskými bystřinami; a ženské ruce, které zakládaly tyto sady a vršily tyto terasy na sebe pracemi generací a generací; a jedny z nich zvláště malé a vášnivě svírající a vždy připravené sáhnout po noži, a bílé, krotké, lichotné nohy o polodětských kotnicích, které sledoval na jejich kamzičích tancích po příkrých skalních stezkách; a pak tytéž bílé, krotké, lichotné nohy o polodětských kotnicích roztržštěné, a jeho vinou roztržštěné, a černé balvany svlažené horkou krví, a jeho vinou svlažené touto krví, a —

Stařec zachroptěl dutým stonem, tak pustým, že se zděsil na vteřinu sám jeho marné hluchoty, jako by nebyl jeho, ale někoho druhého.

Nevěděl, jak dlouho tak seděl, soustředěný všecek v jediný tragický bod, před svým duševním zrakem tytéž bílé, krotké, lichotné nohy o polodětských kotnicích, jím utracené dívčí nohy. Viděl je kmitající se po skalách, viděl je rozehrané v tanci, viděl je mrtvé a ztuhlé, nějak přísně a hrozně narýsované pod mlhou lehké sukně. Slunce třeštilo a bilo o zem šíleným útokem, cvrčci hudli svou kovovou ohlušující píseň, krev vřela ve spáncích, ale všecky tyto zvuky, vnější i vnitřní, splývaly hořkému starci v šum moře bijícího o skalné útesy, potřísněné horkou krví, jím hříšně zmrhanou krví . . .

Mladý smích, který se rozperlil jakoby nad ním, vyrušil jej rázem ze snění. A zároveň kmitl se mu před zrakem pár drobných, lehkých, graciosně nesených, krotkých a lichotných nohou o polodětských kotnicích a slil se se smíchem v jediný dojem něčeho hudebně lehkého, nezodpovědného a okouzlujícího. Pára jakoby z lehkého bílého vína ovinula se hraběti kolem hlavy a obloudila jej šíleným steskem.

Řada mladých žen a děvčat přeběhla mimo něj v podkasaných sukních, některé s hraběmi přes ramena, jiné s travnými koši a nůšemi na rukou nebo na zádech.

Asi tucet párů obnažených nohou hrál a kmital se před ním, ale jen jedny byly jeho; hrabě by je byl poznal mezi tisícem.

Všecko se v něm vzepjalo. Oči vystoupily, zevříčtěly a krásně zdivočely; žily naběhly a celé tělo bylo náhle jedno jediné prodloužené tragické gesto, gesto žízňě po vášni nebo smrti, po štěstí nebo po zmaru.

Celé mrtvé mládí jako by se rázem vlilo starou divokou silou v toto chatrné tělo a napjalo je šíleným smrtivým napětím, hrozcím mu každou chvíli roztržštěním. Divoký, bouřlivý vítr, tramontano nebo scirocco, vpadl do plachet tohoto vraku, který musil svým úderem strhat.

Děvčata se zděsila tohoto podivného divadla živočišným strachem a prchala od něho pustým chvatem, zachraňovala se jako před katastrofou.

„Rito! Rito!“ stenal stařec víc než hrdlem celým vytřeštěným tělem. Poděšené děvče spustilo se příkrou strání dolů, hrabě za ním.

Netrval dlouho tento úprk za mládím; proměnil se rychle v honbu za smrtí.

Náhle padl hrabě Kryštof temným pádem přes pařez, skrání na balvan, jakých tu bylo několik rozseto.

Svalil se, nezastenav ani.

„Hele ho, potvoru, tak starý a ještě tak hříšný,“ řekl jeden ze sluhů, přivolaných děvčaty k mrtvole.

„Co chceš? Dobrá mrcha padá v tahu,“ odpověděl druhý a rozšklebil se. Netušil, že řekl tím celou filosofii případu Kryštofa hraběte des Loges.

Pak zdvihli tělo a odnášeli je najatým lenivým krokem do zámku. Bylo těžké a zastavovali se s ním často, stírajíce pot a zívající.